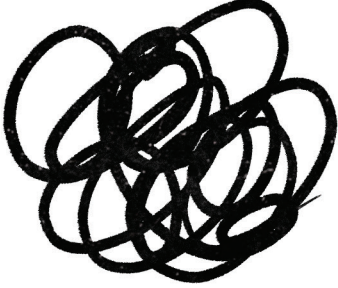

“

Entelektüel bir toplum için en tehlikeli şey farklı fikirlere tahammül edemeyen, saldırgan, kendisi gibi düşünmeyenleri dışlayan ideolojilerdir. Bazı dini akımlar ve dindarlar böyledir, bazıları değildir. Ancak yeni ateizm tam da böyle bir ideolojidir.

DOSYA | MAKALE

YENİ ATEİZM VE BİLİMCİLİK

ENİS DOKO

Ateizm herhangi bir Tanrı'nın olmadığını savunan felsefi pozisyonudur ve Teizm olarak bilinen en az bir Tanrı'nın olduğuna inanan görüşün karşıtıdır. Ateizm "Tanrısız" anlamına gelen Yunanca "atheos" kelimesinden türetilmiştir. Ateizm günümüzde özellikle Avrupa ve Çin'de epey takipçisi olan bir görüş olsa da antik dünyada, bazı istisnalar ve Hint coğrafyası hariç çok popüler bir görüş değildi. Bu çağlarda neredeyse bütün önemli düşünürler Teist'ti ve Ateizm daha ziyade toplumun yaygın olarak inandığı tanrıları reddeden insanlar için kullanılan bir terimdi.

Ateizm ifadesinin günümüz anlamındaki kullanımı 16. yüzyılda ortaya çıktı. Kendine "ateist" diyen düşünürler de 18. yüzyıldaki Aydınlanma çağında belirdi. Bu dönemin düşünürleri özellikle Hristiyanlığın temel iddialarını ve kötülük problemi benzeri felsefi argümanlarla geleneksel Tanrı kavramını eleştirdiler. Bu ateistlerin çoğu hedef aldığı Hristiyanlığı iyi bilen, alanda eğitim almış kişilerdi.

Bu Aydınlanma dönemi ateistleri, ateizmin kendisini bir çeşit ideolojiye dönüştürmeye çalıştılar. Onu yayma, ya da dinin bir çeşit alternatifi haline getirme

gibi bir hedefleri olmadığı gibi, çoğu din ve vicdan özgürlüğünü savunmuştu. Ancak 20. yüzyılın sonlarına geldiğimizde popüler kültürde kendilerine "Yeni Ateistler" diyen bir grup çıktı. Bu grup çeşitli açılardan "eski ateistlerden" farklıydı, her şeyden önce onlar için ateizm tüm insanlığa benimsetilmesi gereken bir ideolojiydi.

Bilim dinin yerini aldı

Bu hareketin temsilcileri kısa süre içinde ateistler cephesinin ünlüleri haline geldi. Kitapları yüzlerce dile çevrildi ve çok satanlar listelerine girdi. En ünlü yeni ateistler, dört atlı olarak da anılan Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel Dennett ve Christopher Hitchens'dir. Yeni ateizm tabiri, bu dört atlının savunduğu ateizmi tarif etmek için Gray Wolf tarafından Red dergisindeki "İnançsızlar Kilisesi" yazısında kullanılan bir tabirdir. Bu tabir daha sonra yeni ateistler tarafından kendilerini tarif etmek için kullanılmaya başlandı. Yeni ateizm din karşıtı bir ideolojidir, Tanrı'nın varlığını reddetmekle kalmaz ona inancı da ortadan kaldırmayı hedefler. Yeni ateizmin en temel üç doktrinini şöyle özetleyebiliriz.

Birinci doktrin "bilimcilik"tir. Yeni ateistler bilimcidir. Bilimcilik, bilimin yegâne bilgi kaynağı olduğu

iddiasıdır. Bilimciliği, bilimin önemli bir bilgi kaynağı olduğunu savunan bilimsel realizm ile karıştırmamak gerekiyor. Ben bilimsel realistim, ama bilimci değilim. Hatta bilimin en önemli bilgi kaynağı olduğuna inansanız bile bu sizi bilimci yapmaz. Bilimci olunca hem felsefenin, hem de dinin bir bilgi kaynağı olduğunu reddetmiş olursunuz.

Yeni ateistlere göre bilim çağında Tanrı'ya inanmak irrasyonedir, zira bilimsel açıklamalar felsefi ve teolojik açıklamaların yerini almıştır. Tabii biri dini bilgi kaynağı olmasa da hayatı anlamlandırmada önemli bir araç olarak görebilir. Yeni ateistler bunu da reddeder onlara göre anlamın kaynağı da bilimdir. Yeni ateistler dinle bilimin çeliştiğini ve düşman olduğunu savunur. Dini bir mitoloji olarak okurlar. Onlara göre dinler ve Tanrı kavramı yağmur, şimşek çakması, deprem gibi doğal fenomenleri açıklamak için ortaya atılmış şeylerdi, bilim bu olgulara doğal açıklamalar bulunca bilim dinin yerini aldı.

İkinci doktrin dini "fideist" okumaktır. Yeni ateistlere göre din fideisttir. Fideistler Tanrı'ya ve dine, delile ihtiyaç olmadan, hatta aleyhte deliller varsa bile inanan kişilerdir. En meşhur örneği kilise babası Tertulianus'un

“Saçma olduğu için inanıyorum” ifadesidir. Yeni ateistler tüm dindarları körü körüne dine ve Tanrı’ya bağlanan, irrasyonel ve dogmatik insanlar olarak görür.

Üçüncü doktrin dini “tehlikeli” okumaktır. Yeni ateistlere göre din tehlikelidir, toplumların refahına zarar verir, insanları ahlaksız yapar, savaşımlara neden olur, bilimin gelişmesine engel olur, insanları tahammülsüz yapar. Bundan dolayı onlar dinlerin ortadan kaldırılması gerektiğine inanır. Bunu yapmak için de aktivizm yapmaktan çekinmezler ve insanları da dinle mücadele-ye davet ederler. Bunun için de çeşitli vakıflar etrafında cemaatleşirler.

Bilim pratiğinin kendisi bilimcilikle çelişir

Bu üç doktrinin hepsi de ciddi bir şekilde eleştirilmeye açıktır ve nitekim ateist felsefecilerin çoğunluğu bile yeni ateizmi çeşitli yönlerden eleştirmişlerdir. Birinci doktrinle başlayalım, yani bilimcilik. Bilimin doğayı tarif etmedeki başarısı kanaatimce tartışma ötesindedir ve insanlığın ürettiği en önemli disiplin bile olabilir. Ancak bu bilimci olmaya yeterli olmadığı gibi, bilimcilik başarısını sıkı bir alana odaklanıp ampirik metotlarla cevap arayan bilim ve imajının zarar görmesine bile neden olabilir.

Bu yüzden bilime büyük önem veren benim gibi bilimsel realistlerin neredeyse tamamı, dindar olsun olmasın, bilimciliğe karşı çıkar. Bilim yapısı gereği sadece ampirik, yani deneysel sorulara cevap arar. Ancak çok sayıda anlamlı soru doğası gereği ampirik değildir. “Sayılar var mıdır?” gibi ontolojik sorular, “Mill’in iddia ettiği gibi “yüksek” ve “aşağı” zevkler var mıdır?” gibi estetik sorular, “Hayvanlar üstünde

deney yapmanın bir ahlaki sınırı var mıdır?” gibi etik sorular, “Modus Ponens her mantık sisteminde geçerli midir?” gibi mantık soruları, “Bilgi nedir?” ya da “Bilimsel metotlar nelerdir?” gibi bilgi teorisi ile ilgili sorular bu tarz ampirik olmayan sorulara örnektir.

Bilim bu disiplinlerdeki bazı sorulara verilen cevaplar üstüne inşa edilir, dolayısı ile onlara cevap vermeye çalışmaz. Nitekim hiçbir bilimsel disiplinde, fizik, biyoloji, jeoloji fark etmez, bu sorulara verilen bir cevap yoktur. Diğer tarafta ise felsefe literatüründe bilimin de gelişimini etkileyecek şekilde bu sorularla ilgili zengin literatür vardır. Yani bilim pratiğinin kendisi bilimcilikle çelişir.

Gerçeğe dayanmayan bir sahte bilim

Nitekim bilim sadece ampirik sorulara cevap verirken, bilimcilerin bilim bütün sorulara cevap verir ısrarı iki olası sonuca götürülebilir. Birincisi ampirik soruların bir cevabı olmadığını iddia etmek. Ancak bu yukarıda örneğini verdiğimiz çok sayıda soruyu reddetmeyi gerektirir. Bu pozitivizmin temel yaklaşımıydı ve tarih sahnesinden geçtiğimiz yüzyılda silindi.

İkinci yaklaşım, ki yeni ateistler bu stratejiyi izler, ampirik olmayan sorulara bilimle cevap vermeye çalışmaktır. Bilimi bu alanı dışına itmek ise bilime zarar verir. Çünkü bu bilimsel metodolojinin en temel ilkelerinin yok saymayı gerektirir. Bilimsel disiplinler sınırları keskin bir şekilde çizilmiş alanlarda çalışır ve dikkatli gözlem teknikleri uygulayarak bilgi üretirler.

Ampirik olmayan sorular bu sınırların dışındadır. “Neden insan

öldürmek yanlıştır?” sorusuna hangi deneyle, hangi disiplin cevap verecektir? İster istemez bilimle bu tarz sorulara cevap vermeye çalıştığımız zaman deneysel teknikleri uygulamaya-çağız. Sosyal Darwinizm bu tarz bir yaklaşımın bilime nasıl zarar verebileceğinin açık kanıtıdır. Sosyal Darwinizm, doğal seçim gibi biyolojik kavramları sosyolojiye, ekonomiye ve siyasete uyguladığını iddia eden çeşitli teorilere ve toplumsal uygulamalara verilen isimdir.

Sosyal Darwinistler geçmişte aksini iddia etmiş olsalar da Sosyal Darwinizm, biyolojik evrim ilkelelerinin zorunlu bir sonucu değildir. Günümüzde Sosyal Darwinizm, genel olarak herhangi bir ampirik veriye veya gerçeğe dayanmayan bir sahte bilim olarak kabul edilir. Bu kuramlar biyolojinin keskin metodolojisi ile geliştirilmemişti ve ampirik alanın dışında bilimi konuşmaya zorlamıştı. Sosyal Darwinizm Nazi faşizmi gibi zararlı ideolojiler doğurmuş, bu şekilde hem insanlığa, hem de haksız bir şekilde bilimin imajına zarar vermişti.

Din felsefesinden habersizler

İkinci doktrin de çeşitli açılardan sorunludur. Yeni ateistler Hristiyan evanjelist gelenekten gelirler. Bunun sonucunda hem kendileri evanjelist özellikler gösterir, hem de din diye evanjelist Hristiyanlığı anlarlar, yanlış ve haksız biçimde tüm dinlerin böyle olduğunu düşünürler. Yeni ateizm dışlayıcıdır, insanların kendi dışında kanaatleri olmasına tahammülü yoktur ve bunlara saygı duymaz. Onlara göre rasyonel, bilimsel düşünen hatta bazılarına göre ahlaklı dindar bile olamaz. “Misyonerlik faaliyeti” ile tüm insanlar “yeni ateizm kilisesine” döndürülmelidir. Bu

YENİ ATEİSTLER HRİSTİYAN EVANJELİST GELENEKTEN GELİRLER. BUNUN SONUCUNDA HEM KENDİLERİ EVANJELİST ÖZELLİKLER GÖSTERİR, HEM DE DİN DİYE EVANJELİST HRİSTİYANLIĞI ANLARLAR, YANLIŞ VE HAKSIZ BİÇİMDE TÜM DİNLERİN BÖYLE OLDUĞUNU DÜŞÜNÜRLER.

DOSYA

tavir tipik evanjelist tavrıdır. İronik bir biçimde yeni ateizm eleştirdiği dini hareketlerden birinin temel özelliklerini taşımaktadır.

Az önce değindiğim gibi yeni ateistler tüm dindarları tek tipleştirip evanjelist gibi görür. Oysa bu çok yanlış bir genellemedir. Tüm dindarlar fideist değildir ve körü körüne iman etmeyi vazetmez. Mesela İslam geleneğini ele alalım, İslam geleneğinde fideizm azınlık bir görüştür. İslam kelimcülerinin tamamı Allah'ın varlığının ve Kuran'ın Allah'ın kitabı olduğu inancının akli delillerle delillendirilmesi gerektiğini savunur. Dahası yine tüm kelim ekollerine göre akıl bir bilgi kaynağıdır, dolayısı ile İslam akla düşman olmadığı gibi ona değer verir. Kuranı Kerim'den bir tane sure okumak bunu görmek için yeterlidir. Yeni ateistler ne yazık ki dinleri eleştirseler de ateist felsefeci Michael Ruse'un deyimi ile lisans giriş seviyesinde din felsefesi bilgisinden yoksundurlar.

Nitekim üçüncü doktrinleri de bu bilgisizliğe ve aceleci genellemeye dayanır. Bazı dindarların ve dini hareketlerin saldırgan olduğu doğrudur. Dinlerin zaman zaman siyasi çıkarılara alet edildiği de doğrudur. Ama bütün dindarların ve dini hareketlerin tehlikeli olduğu iddiası neye dayandırılabilir? Asker olmayı reddeden, yanlışlıkla böcek yemek için gece yemek yemeyen, yürüdükleri her yeri bir canlıya basmamak için süpüren ve tarihte hiçbir savaşa katılmayan Jainistler'e mesela nasıl saldırgan diyebiliriz? Ya da kendilerini ibadete veren sufiler de mi tehlikeli insanlardı?

Dahası yeni ateistlerin sıklıkla dillendirdiği savaşların en önemli nedeninin dini gerekçeler olduğu iddiası ampirik verilere göre yanlıştır. Philip ve Axelrod'un üç ciltlik Savaş Ansiklopedisi'ne göre kayıtlı bin 763 savaştan sadece 123'ü yani yüzde 7'si dini gerekçelerle çıkmıştır.

Çelişkilerle dolu bir düşünce

Yeni ateizmin bilimciliğe olan bağlılığından dolayı çok sayıda iç çelişki içerir. İkisine göz atalım: Birincisi yeni ateistlere göre insanların özgür iradesi yoktur, zira özgür iradeyi bilimsel olarak temellendirebilecek bir mekanizma şimdilik gözükmemektedir. Sam

YENİ ATEİSTLER DİNLE BİLİMİN ÇELİŞTİĞİNİ VE DÜŞMAN OLDUĞUNU SAVUNUR. DİNİ BİR MİTOLOJİ OLARAK OKURLAR. ONLARA GÖRE DİNLER VE TANRI KAVRAMI DOĞAL FENOMENLERİ AÇIKLAMAK İÇİN ORTAYA ATILMIŞ ŞEYLERDİ, BİLİM BU OLGULARA DOĞAL AÇIKLAMALAR BULUNCA BİLİM DİNİN YERİNİ ALDI.

Harris'in bu konuda kaleme aldığı müstakil bir çalışması bile vardır. İyi ama insanların özgür iradesi yoksa eylemlerinden ve tercihlerinden sorumlu tutulamazlar. Bir tercihi ya da bir eylemi yapmak zorundaysam, bu kaçınılmazdır.

Dolayısı ile Yeni Ateistler dindarları dogmatizm ve tehlikeli olmakla suçlayamazlar. Özgür irademiz yoksa Dawkins ateist olmaya, ben ise Tanrı'ya inanmaya programlı haldeyim; ikimizin de tercihi araştırma, veri ya da argümanlara bakarak verilmiş özgür bilinçli bir tercih değildir. Dahası DAES'li caniler de yaptıkları eylemlerden sorumlu tutulamazlar, onlar bu eylemleri özgürce seçmediler. Yeni Ateistlerin özgür iradeyi reddi bizi kaçınılmaz biçimde ahlaki ve entelektüel nihilizme götürmektedir.

İkincisi, yine bilim ahlakı temellendiremediği için Yeni Ateistlere göre nesnel bir ahlaki yasalardan söz edilemez. Dawkins bu durumu şöyle özetlemektedir: "Gözlediğimiz evren, temelinde tasarım olmayan, amaç olmayan, iyi ve kötü olmayan, kör acımasız bir umursamazlık dışında hiçbir şey olmayan bir evrenden beklediğimiz tüm özelliklere sahiptir." Ancak bu da bir iç çelişkiye yol açar, eğer nesnel kötülük yoksa o zaman dinlerin kötü ve tehlikeli olduğunu iddia edemeyiz.

Yeni ateistlerin misyonerlik faaliyetlerinin başarılı olup olmayacağını zaman gösterecek. Zannımca entelektüel bir toplum için tehlikeli olan şey farklı fikirlerle tahammül edemeyen, saldırgan, kendisi gibi düşünmeyenleri dışlayan ideolojilerdir. Bazı dini akımlar ve dindarlar böyledir, bazıları değildir. Ancak yeni ateizm tam da böyle bir ideolojidir.